

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

4 - 6 Σεπτεμβρίου 2009 • Νυμφαίο Φλώρινας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία
της Ελληνικής Γλώσσας
(ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΝΥΜΦΑΙΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
4, 5 και 6 Σεπτεμβρίου 2009

ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος:

Τομπαΐδης Δημήτριος
Ομότιμος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Μέλη:

Δαμανάκης Μιχάλης, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Ιορδανίδου Άννα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Πάτρας
Καλλογήρου Τζίνα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Καμαρούδης Σταύρος, επίκ. καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Καψάλης Γεώργιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Κουτσογιάννης Δημήτρης, επίκ. καθηγητής Φιλοσοφικής,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Ματσαγγούρας Ηλίας, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Μήτσος Ναπολέων, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Μπερελής Πέτρος, σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Νάκας Αθανάσιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Ντίνας Κώστας, αν. καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Παπαδογιαννάκης Νικόλαος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Σουλιώτης Μίμης, καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Τσιάκαλος Γιώργος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Χατζηπαναγιωτίδη Άννα, επίκ. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Frederick Κύπρου
Χατζησαββίδης Σωφρόνης, καθηγητής ΤΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος

Κώστας Δ. Ντίνας

Γραμματέας

Άννα Βακάλη

Ταμίας

Άννα Χατζηπαναγιωτίδη

Μέλη

Αναστασία Στάμου
Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος

Γραμματεία

Έφη Γώτη
Ευδοξία Τραϊανού
Δημήτρης Χασανίδης
Ελένη Παπαϊωάννου
Στεφανία Τσακιροπούλου

Πλήρης βιβλιογραφική αναφορά άρθρου:

Ντίνας, Κ., Χατζηπαναγιωτίδη, Α., Βακάλη, Α., Κωτόπουλος, Τ. & Στάμου, Α. (επιμ.) 2010. Πρακτικά Πανελλήνιου Συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή "Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)", βλ. <http://linguistics.nured.uowm.gr/Nimfeo2009/praktika> ημερομηνία πρόσβασης ηη/μμ/εε

Παρασκευή, 4 Σεπτεμβρίου 2009

16.00-17.30 Εγγραφές

Ώρα

Αίθουσα 2**Η ελληνική γλώσσα ως δεύτερη/ξένη**Θεματική: **Διδακτικό υλικό/Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις**

Προεδρείο: Χ. Αργυροπούλου - Α. Στάμου

17.30-17.50 *Η ραδιοφωνική διαφήμιση στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας***Π. Ανδρέου**17.50-18.10 *Ανακαλύπτοντας το κείμενο - Διδακτικό εγχειρίδιο για το επίπεδο επάρκειας της Νέας Ελληνικής ως δεύτερης/ξένης Γλώσσας***Θ. Αγάθος, Β. Γιαννακού, Β. Δημοπούλου, Β. Τσοτσόρου**18.10-18.30 *Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης/ξένης μέσα από τον διαφημιστικό λόγο ως εναλλακτικό διδακτικό υλικό σε μαθητές και ενήλικες***Χ. Αργυροπούλου**18.30-18.50 *Η διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας: η περίπτωση των τραγουδιών της Μαρίζας Κωχ στο Πανεπιστήμιο Cornell***Μ. Κοκκίδου, Α. Στάμου**

18.50-19.10 Διάλειμμα - Καφές

Προεδρείο: **Γ. Καψάλης - Σ. Καμαρούδης**19.10-19.30 *Προβλήματα στη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως ξένης γλώσσας στους Γεωργιανούς φοιτητές***Ν. Λουκασβίλι**19.30-19.50 *Εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, ως μητρικής/πρώτης, ξένης/δεύτερης: νοπτικό ταξίδι έκφρασης και δημιουργίας***Μ. Κλειδαρά**19.50-20.10 *Η χρήση των μονόγλωσσων λέξεων στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας: μία διδακτική εφαρμογή***Μ. Μητσιάκη, Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη**20.10-20.30 *Η αξιοποίηση των πολυτροπικών κειμένων στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας***Χ. Νάτσι**20.30-20.50 *Το αυθεντικό υλικό στη γλωσσική τάξη: χρήση και εφαρμογή του για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων από αρχάριους σπουδαστές της ελληνικής ως δεύτερης***Α. Αναγνωστοπούλου, Π. Μπαλή, Λ. Τριανταφυλλίδου**

21.10-21.30 Συζήτηση

Δείπνο

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η χρήση των μονόγλωσσων λεξικών στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας

Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Μαρία Μητσιάκη

Διαπολιτισμικό Λύκειο Ευόσμου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Abstract

The present study reports on monolingual dictionary use as a vocabulary learning strategy. Despite the fact that monolingual dictionaries are basic reference books for acquiring both first and second language in many European countries (Anastassiadis-Symeonidis, 1997: 150), in Greece only a few years ago some preliminary attempts of adopting dictionary use in classroom have taken place. After conducting a questionnaire-based research in order to investigate the students' needs in vocabulary learning (School of Modern Greek, Aristotle University of Thessaloniki, July 2009), we present vocabulary teaching tasks and scenarios to students of Greek as a foreign language through monolingual dictionary use.

1. Εισαγωγή

Η χρήση του λεξικού ως διδακτικού εγχειριδίου αναφοράς και ως παιδαγωγικού μέσου αποτελεί μια προσφιλή στρατηγική εκμάθησης και διδασκαλίας τόσο για τη μητρική όσο και για την ξένη γλώσσα (ΞΓ)¹. Στην Ελλάδα η αξιοποίηση του λεξικού στη διδασκαλία της ελληνικής ως μητρικής γλώσσας έχει ξεκινήσει τα τελευταία χρόνια με την προσπάθεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου να εισαγάγει στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση την έννοια του παιδαγωγικού λεξικού.

Στην παρούσα εργασία θα παρουσιάσουμε α) ασκήσεις και δραστηριότητες ανά επίπεδο γλωσσικής ανάλυσης και β) ένα σενάριο διδασκαλίας του λεξιλογίου σε μαθητές της ελληνικής ως ΞΓ μέσω της χρήσης 4 μονόγλωσσων λεξικών. Για το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων και των σεναρίων βασιστήκαμε στα αποτελέσματα

¹ Για τη χρήση του λεξικού στη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας βλ. Νικηφοράκη-Γεωργοπούλου: 2001.

ενός ερωτηματολογίου που διανεμήθηκε σε 46 μαθητές που παρακολούθησαν θερινά μαθήματα της ελληνικής ως ΞΓ στο Σχολείο της Νέας Ελληνικής (ΣΝΕΓ) (Ιούλιος 2009). Στην πρώτη ενότητα αναφερόμαστε στη χρήση του λεξικού στη διδασκαλία μιας ΞΓ. Στη δεύτερη ενότητα αναλύουμε τα αποτελέσματα της διαγνωστικής διαδικασίας που πραγματοποιήθηκε μέσω ερωτηματολογίου και αναφέρουμε τα μονόγλωσσα λεξικά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατά τη διδασκαλία της ελληνικής ως ΞΓ. Στην τρίτη ενότητα περιγράφουμε τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να πραγματοποιηθεί η ρητή διδασκαλία (explicit teaching) του λεξιλογίου μέσω της χρήσης μονόγλωσσων λεξικών. Τέλος, στην τέταρτη ενότητα παραθέτουμε ένα σενάριο διδασκαλίας του λεξιλογίου μέσω της χρήσης μονόγλωσσων λεξικών σε μέσους/προχωρημένους μαθητές.

2. Η χρήση του λεξικού στη διδασκαλία μιας ΞΓ

Η χρήση του λεξικού στη διδασκαλία της ΞΓ περιορίστηκε αρχικά στην ανεύρεση α) άγνωστων λέξεων κατά την κατανόηση κειμένου (αποκωδικοποίηση λόγου) ή β) συνωνύμων κατά την παραγωγή κειμένου (κωδικοποίηση λόγου) (Walz, 1990: 79). Η περιοριστική αυτή χρήση του λεξικού οδήγησε σε έρευνες που καταδεικνύουν την αναποτελεσματικότητά του εντός τάξης.

Θεωρούμε ότι όλη η υπάρχουσα κριτική δε λαμβάνει υπόψη της *πότε, πώς, από ποιον και σε ποιο μαθησιακό κοινό* θα πρέπει να εφαρμοστεί η χρήση λεξικού, ώστε να είναι επιτυχής και να συμβάλει δραστικά στην αποτελεσματική κατάκτηση του λεξιλογίου της ΞΓ. Αυτό σημαίνει πως α) κάθε διδάσκων της ελληνικής ως ΞΓ θα πρέπει να έχει γνώσεις χρήσης λεξικών ή να επιμορφώνεται σε αυτό, β) θα πρέπει να προηγείται μια διαγνωστική διαδικασία σχετικά με τις ανάγκες των μαθητών για καινούριο λεξιλόγιο, καθώς και για τις δεξιότητές τους στη χρήση λεξικών, γ) θα πρέπει να καθοριστεί εκ των προτέρων ο χώρος (βιβλιοθήκη (Hammerly, 1979: 578)², εργαστήριο υπολογιστών για τα ηλεκτρονικά λεξικά κτλ.) και ο χρόνος (το λεξικό ως αναπόσπαστο κομμάτι του μαθήματος ή ορισμός ανά βδομάδα/δεκαπενθήμερο «ημέρας λεξικού») και δ) σε πιο προχωρημένα επίπεδα δε θα πρέπει να θεωρούμε δεδομένο το προς εκμάθηση λεξιλόγιο, όπως αυτό παρουσιάζεται στα εγχειρίδια διδασκαλίας, αλλά

² Στη βιβλιοθήκη είναι καλό να υπάρχουν περισσότερα από ένα μονόγλωσσα και δίγλωσσα λεξικά, καθώς και άλλα απαραίτητα εγχειρίδια αναφοράς.

θα πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη τις εξειδικευμένες ανάγκες των μαθητών (ενδέχεται να χρειάζεται να χρησιμοποιήσουν εξειδικευμένα λεξικά οικονομικών όρων, ιατρικής κτλ.)³.

Το μονόγλωσσο λεξικό δεν είναι απαραίτητα ένα βαρετό εγχειρίδιο αναφοράς, αλλά σε αρκετές περιπτώσεις μπορεί να θεωρηθεί εφάμιλλο των αυθεντικών κειμένων και να διασκεδάσει τους μαθητές, εφόσον βέβαια γίνει κατανοητή η χρήση του. Η παραπάνω άποψη ενισχύεται από τα πρόσφατα δείγματα της ελληνικής λεξικογραφίας (Τζεβελέκου: 2004, Ευθυμίου & Μητσιακή: 2005, Ιορδανίδου: 2007) στα οποία α) τα λήμματα εισάγονται κατευθείαν στο φυσικό γλωσσικό τους περιβάλλον και συνοδεύονται με έμμεσο τρόπο από συντακτικές, σημασιολογικές και γραμματικές πληροφορίες (Herbst 1996), β) οι ορισμοί, ακολουθώντας το παράδειγμα των λεξικών Collins-Cobuild, έχουν γραφεί ως ολοκληρωμένες προτάσεις σε φυσικό καθημερινό λόγο, γ) οι λέξεις που ο ορισμός τους δε γίνεται εύκολα κατανοητός παρουσιάζονται σε ειδικούς θεματικούς πίνακες εικονογραφημένοι, δ) τα παραδείγματα, δίνουν με έμμεσο τρόπο τις χαρακτηριστικές συντακτικές δομές στις οποίες εμφανίζεται κάθε λήμμα και έχουν επεξηγηματική αξία (Ευθυμίου & Μητσιακή: 2006) και ε) τα σημάδια χρήσης είναι εύληπτα και εύχρηστα (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη: 2009).

2.1. Τα ελληνικά μονόγλωσσα λεξικά⁴

Η ελληνική λεξικογραφική παράδοση είναι λιγότερο πλούσια σε σχέση με την αντίστοιχη γαλλική και αγγλική (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1997: 150), τουλάχιστον στο επίπεδο συγγραφής παιδαγωγικών λεξικών για χρήση σε αλλόγλωσσους μαθητές. Παρόλα αυτά θεωρούμε ότι τα υπάρχοντα μονόγλωσσα λεξικά είναι σε θέση να καλύψουν τις ανάγκες των μαθητών για την κατάκτηση, την εμπέδωση και τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου ανά επίπεδο ελληνομάθειας. Πιο συγκεκριμένα, προτείνουμε τη χρήση εικονογραφημένων παιδικών λεξικών για το επίπεδο των

³ Είναι σημαντικό όταν οι μαθητές χρησιμοποιούν το λεξικό να το χρησιμοποιούμε κι εμείς: μας βοηθάει να κατανοήσουμε τα προβλήματα που ενδέχεται να συναντήσουν.

⁴ Ιδιαίτερα αξιόλογο είναι και το *Ελληνοτουρκικό Λεξικό για παιδιά (6-14 ετών)* (επιστημονικός σχεδιασμός: Τζεβελέκου Μ., σύνταξη λημμάτων: Βακαλοπούλου Μ.). 2004. ΕΚΠΑ, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα-Multimedia A.E.-IRIS. Ανήκει στην κατηγορία των διγλωσσοποιημένων λεξικών (bilingualised dictionaries, Hartmann (1994), Laufer & Levitzky-Aviad (2006)), δηλαδή υβριδικών λεξικών που έχουν τα πλεονεκτήματα των μονόγλωσσων λεξικών με παράλληλη μετάφραση του λήμματος στη Γ1.

παρκαρίων ή/καί μέσων⁵, καθώς ο σχεδιασμός τους βασίζεται στη λογική της απλής διατύπωσης, του συχνού/βασικού⁶ λεξιλογίου και της εικονογράφησης δυσνόητων λεξικών στοιχείων: 1. Ευθυμίου Α., Η. Δήμος, Μ. Μητσιάκη & Ι. Αντύπα. 2005. *Εικονογραφημένο λεξικό Α, Β, Γ Δημοτικού: Το πρώτο μου λεξικό*, ΟΕΔΒ (ΠΑ στο εξής), 2. Αντωνίου Μ., Γ. Βενέτη, Ζ. Δετσουδή & Κ. Κακαρίκος. 2004. *Λέξεις και Εικόνες: Εικονογραφημένο Λεξικό (Β' αναθεωρημένη έκδοση)*. Ε.Κ.Π.Α., ΚΕ.Δ.Α., Βιβλιοσυνεργατική Α.Ε.Π.Ε.Ε., Αθήνα (ΑΕ στο εξής)⁷, 3. Ιορδανίδου Α. (επιστημονική υπεύθυνη), Ε. Μάντζαρη & Μ., Πανταζάρα (επιστημονική επιμέλεια). 2007. *Λεξικό της ελληνικής ως ξένης γλώσσας για μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*. Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων, ΕΚΠΑ. Για το επίπεδο των προχωρημένων ή/καί μέσων προτείνουμε τα λεξικά: 1. *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. 1998. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη). ΑΠΘ⁸ (ΑΚΝ στο εξής), <http://www.komvos.edu.gr/dictionaries/dictonline/DictOnLineTri.htm>, 2. Μπαμπινιώτης Γ. 2008 (Γ' Έκδοση). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* (Α' έκδοση Μάιος 1998, Β' έκδοση, αναθεωρημένη και συμπληρωμένη, Ιανουάριος 2002). Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας, 3. Μπαμπινιώτης Γ. 2008 (Β' Έκδοση). *Λεξικό για το σχολείο και το γραφείο* (Α' Έκδοση 2004). Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας και 4. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. 2002. *Αντίστροφο Λεξικό της Νέας Ελληνικής*. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη). ΑΠΘ⁹ (ΑΑΝΕ στο εξής), <http://www.komvos.edu.gr/dictionaries/dictonline/DictOnLineRev.htm>.

2.2. Διερεύνηση των αναγκών των μαθητών μέσω ερωτηματολογίου

⁵ Με τον τρόπο αυτό θα αρθεί και οποιαδήποτε επιφύλαξη των μαθητών για τη χρήση απλουστευμένου υλικού (όπως τα παιδικά λεξικά), κάτι που διαφάνηκε από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων.

⁶ Θα πρέπει, βέβαια, να λάβουμε υπόψη μας ότι τα κριτήρια συχνότητας για τη σύνθεση ενός παιδικού λεξικού διαφέρουν από εκείνα για τη σύνθεση ενός λεξικού για ενήλικες. Παρόλα αυτά, τα παιδικά λεξικά καλύπτουν σε ένα σημαντικό ποσοστό τις ανάγκες των μαθητών σε βασικό λεξικό.

⁷ Το λεξικό αυτό διαθέτει λεξιλογικές ασκήσεις και θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί επιλεκτικά και για μαθητές μέσου επιπέδου.

⁸ Σημαντικό πλεονέκτημα του λεξικού αυτού, καθώς και του *Αντίστροφου* είναι ότι διατίθενται και σε ηλεκτρονική μορφή με ελεύθερη πρόσβαση, γεγονός που επιτρέπει την αξιοποίησή τους σε εργαστήριο υπολογιστών.

⁹ Το *Αντίστροφο Λεξικό* μπορεί να αποδειχτεί ιδιαίτερα χρήσιμο για την εξάσκηση των προχωρημένων μαθητών στο μορφολογικό τεμαχισμό της λέξης (βλ. Αναστασιάδη & Μητσιάκη (υπό δημοσίευση)), εφόσον αλφαβητίζει τα λήμματα σύμφωνα με τα ληκτικά τεμάχιά τους.

Προκειμένου να διερευνήσουμε τις ανάγκες των ενήλικων μαθητών στην εκμάθηση λεξιλογίου της ελληνικής ως ΞΓ, συντάξαμε ένα ερωτηματολόγιο¹⁰, βασιζόμενες στο Strategy Inventory for Language Learning (SILL) της Oxford (1990: 283-288). Το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου περιλαμβάνει πληροφορίες, όπως την ηλικία, τη μητρική γλώσσα των μαθητών, τη γλωσσομάθειά τους, καθώς και τις συνθήκες και τα κίνητρά τους για την εκμάθηση της ελληνικής. Στο δεύτερο μέρος οι μαθητές καλούνται να κατατάξουν τις γενικές στρατηγικές που χρησιμοποιούν κατά την εκμάθηση της Γ2 σε μια κλίμακα συχνότητας χρήσης από 1-5. Στο τρίτο μέρος κατατάσσουν στην ίδια κλίμακα τις στρατηγικές εκμάθησης λεξιλογίου, ενώ στο τέταρτο μέρος τις στρατηγικές βάσει των οποίων επιλύουν τυχόν λεξιλογικά κενά στην κατανόηση και παραγωγή λόγου. Τέλος, στο πέμπτο μέρος κατατάσσουν στην ίδια κλίμακα τους λόγους χρήσης ενός μονόγλωσσου λεξικού, ενώ στο έκτο μέρος αναφέρουν τις προτιμήσεις τους σε είδη μονόγλωσσων λεξικών, καθώς και τα μονόγλωσσα λεξικά που γνωρίζουν και χρησιμοποιούν.

Τα ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν σε 46 ενήλικους μαθητές που μαθαίνουν την ελληνική ως ΞΓ στο ΣΝΕΓ. Πρόκειται για μαθητές ηλικίας 17-40 ετών, με διαφορετικές μητρικές γλώσσες (κινεζική, κροατική, τουρκική, ρωσική, βουλγαρική, κ.ά.), οι οποίοι στη συντριπτική τους πλειονότητα θέλουν να μάθουν ελληνικά, προκειμένου να συνεχίσουν τις σπουδές τους ή/και να αξιοποιήσουν τη γνώση της γλώσσας σε επαγγελματικό επίπεδο. Επίσης οι περισσότεροι από αυτούς μιλούν επαρκώς τουλάχιστον 3 γλώσσες. 17 από τους μαθητές ήταν αρχάριοι, 11 μέσοι και 18 προχωρημένοι (B2 και Γ1).

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων δείχνουν να είναι σύμφωνα με εκείνα αντίστοιχων ερευνών στη διεθνή βιβλιογραφία. Πιο συγκεκριμένα, το 50 % των μαθητών αναφέρει ότι προτιμά να χρησιμοποιεί πάντα

¹⁰ Σύμφωνα με τη Nesi (2002: 277), οι περισσότερες έρευνες σχετικά με τη χρήση λεξικού έχουν διεξαχθεί μέσω ερωτηματολογίων ή συνεντεύξεων ή βασίστηκαν σε τεχνητές ελεγχόμενες συνθήκες. Η έρευνα που βασίζεται σε ερωτηματολόγια έχει δεχτεί αρνητική κριτική, καθώς στηρίζεται στην αντίληψη των απαντώντων για τη διαδικασία ανεύρεσης λέξεων, και τα δεδομένα είναι δυνατό να επηρεάζονται από την επιθυμία τους να ικανοποιήσουν ή να συμμορφωθούν στις απαιτήσεις του ερευνητή. Παρόλα αυτά, θεωρούμε ενδιαφέρον το να καταγράψουμε πιλοτικά τις στρατηγικές που οι μαθητές θεωρούν ως σημαντικές και διευκολυντικές για την εκμάθηση της Γ2. Για τη σύνταξη του ερωτηματολογίου συμβουλευτήκαμε επίσης τους Δανιήλ, Ζωγραφίδου & Κασάπη (2003).

δίγλωσσο λεξικό¹¹, ενώ μόνο το 17% προτιμά να χρησιμοποιεί πολύ συχνά μονόγλωσσο λεξικό και το 13% μονόγλωσσο εικονογραφημένο λεξικό.

Επιπλέον σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επεξεργασίας του ερωτηματολογίου οι μαθητές χρησιμοποιούν το μονόγλωσσο λεξικό σε ένα ποσοστό 41% για να αντλήσουν πληροφορίες σχετικά με παγιωμένες φράσεις, ιδιωτισμούς και μεταφορικές χρήσεις των λέξεων, 40% για να επαληθεύσουν την ορθή γραφή ενός λεξικού στοιχείου, 36% για να βρουν συνώνυμα, 34% για να ελέγξουν την προφορά, 26% για να επιβεβαιώσουν το επίπεδο ύφους στη χρήση μιας λέξης και για να βρουν την ετυμολογία της και 17% για να εντοπίσουν μια λέξη σε θεματικό πίνακα (π.χ. τη λέξη *μηρός* στο θεματικό πίνακα *το σώμα μου*)¹².

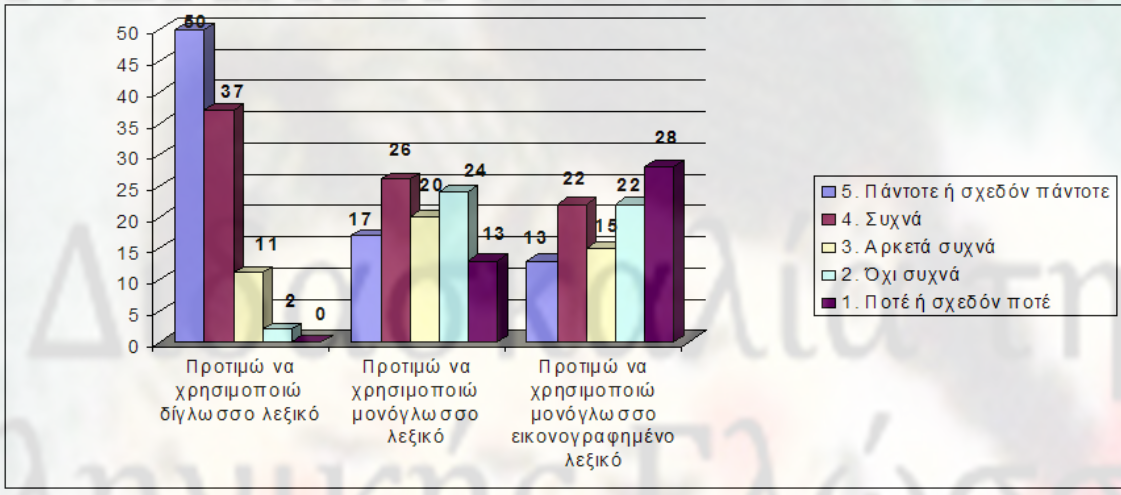
Οι περισσότεροι από τους μαθητές ανέφεραν ότι δε γνωρίζουν μονόγλωσσα λεξικά (με εξαίρεση τους προχωρημένους που ανέφεραν το λεξικό Μπαμπινιώτη και το *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*), μία μαθήτρια ανέφερε ότι χρησιμοποιεί μονόγλωσσα λεξικά μόνο στα αγγλικά και αρκετοί μαθητές ανέφεραν ότι προτιμούν να χρησιμοποιούν δίγλωσσα λεξικά, όπως τα Oxford.

Στην παρούσα ανακοίνωση δε θα προβούμε σε περισσότερες αναλύσεις των ερωτηματολογίων –μολονότι τα αποτελέσματα είναι ιδιαίτερα ενδιαφέροντα- αλλά θα προσπαθήσουμε να αξιοποιήσουμε τα αποτελέσματα αυτά, προκειμένου να προτείνουμε ρητή διδασκαλία της χρήσης του λεξικού για την αποτελεσματική κατάκτηση του λεξιλογίου της Γ2.

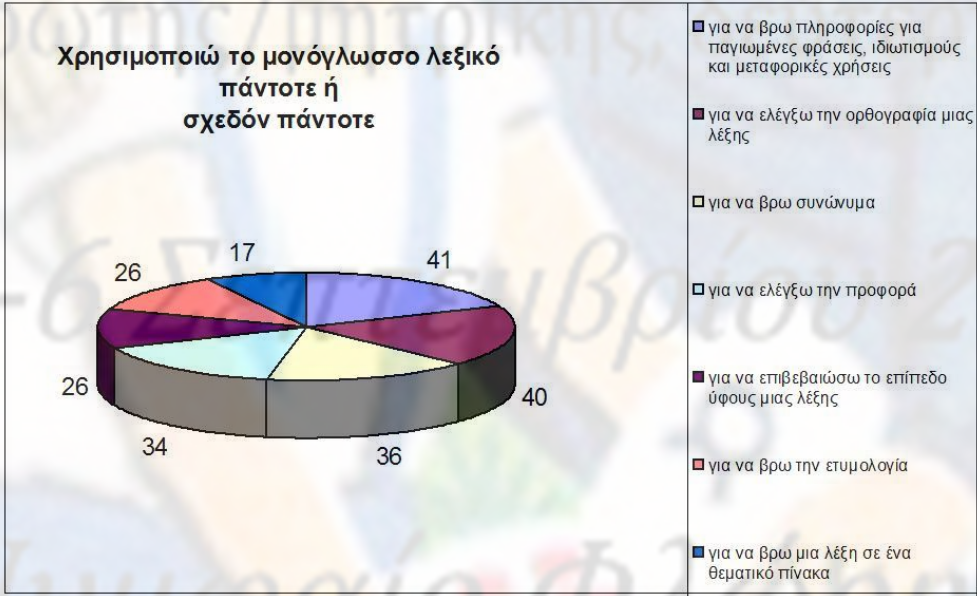
Είμαστε όμως σε θέση να συμπεράνουμε ότι: α) οι μαθητές είτε δε γνωρίζουν την ύπαρξη ελληνικών μονόγλωσσων λεξικών είτε αποφεύγουν τη χρήση τους, β) όταν χρησιμοποιούν μονόγλωσσο λεξικό, το κάνουν για να αντλήσουν πληροφορίες που δε βρίσκουν πάντα στο δίγλωσσο λεξικό (π.χ. συνώνυμα, παγιωμένες φράσεις, ιδιωτισμούς, μεταφορική χρήση, φωνητική καταγραφή, ετυμολογία) ή πληροφορίες που δεν είναι πάντοτε έγκυρες στα δίγλωσσα λεξικά (π.χ. ορθογραφία).

¹¹ Σύμφωνα με το Schmitt (2000: 139), οι μαθητές κατατάσσουν τη χρήση λεξικού στην τάξη ως στρατηγική εκμάθησης του λεξιλογίου πολύ ψηλά: 85%, αλλά μόνο για δίγλωσσα λεξικά.

¹² Σύμφωνα με τον Χατζηδήμου (2008: 219-227) οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν συχνά το λεξικό στη διδασκαλία για ορθογραφικούς λόγους, για τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου, για την ενίσχυση της γλωσσικής ικανότητας των μαθητών, για την απόκτηση αυτενέργειας κτλ.

Γράφημα 1. Ποσοστά των προτιμήσεων χρήσης λεξικού

Γράφημα 2. Ποσοστά των προτιμήσεων χρήσης μονόγλωσσου λεξικού

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η χρήση μονόγλωσσου λεξικού κλιμακώνεται ως εξής ανά επίπεδο ελληνομάθειας: μονόγλωσσο λεξικό χρησιμοποιεί πάντοτε μόνο το 6% των αρχάριων μαθητών, το 18% των μέσων μαθητών και το 28% των προχωρημένων μαθητών. Με λίγα λόγια όσο προχωράμε στο επίπεδο ελληνομάθειας τόσο αυξάνεται η χρήση μονόγλωσσου λεξικού.

3. Ρητή διδασκαλία και μονόγλωσσα λεξικά

Στην παρούσα εργασία εισηγούμαστε ρητή διδασκαλία της χρήσης του λεξικού ως στρατηγικής εκμάθησης του λεξιλογίου της ελληνικής ως ΞΓ (βλ. επίσης Γαβριηλίδου: 2002, Ευθυμίου & Μητσιακή: 2006, Αντωνίου: 2009). Η παραπάνω προσέγγιση συνδυαζόμενη με μη ρητή διδασκαλία¹³ κατά την εμπέδωση του νέου λεξιλογίου μπορεί να αποφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα.

3.1. «Μαθαίνω να χρησιμοποιώ το μονόγλωσσο λεξικό»

Οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν το μονόγλωσσο λεξικό α) με προσληπτικό τρόπο (για την κατανόηση/αποκωδικοποίηση λόγου) και β) με παραγωγικό τρόπο (για την παραγωγή/κωδικοποίηση λόγου) (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη: 1997, Rundell: 1999, Ευθυμίου & Μητσιακή: 2006). Ο διδάσκων μπορεί να δώσει στους μαθητές τις παρακάτω οδηγίες χρήσης του λεξικού α) για προσληπτική χρήση (Scholfield: 1982, Καμπάκη-Βουγιουκλή: 2004):

α) προσληπτική χρήση: 1. εντοπίστε τη λέξη (λέξεις) που δεν καταλαβαίνετε → 2. απομονώστε τις καταλήξεις και βεβαιωθείτε ότι τα ουσιαστικά είναι στην ονομαστική ενικού, πιθανόν στο αρσενικό και τα ρήματα στο πρώτο ενικό της οριστικής ενεστώτα → 3. ψάξτε τη λέξη σε αλφαβητική σειρά → 4. ψάξτε για τα επιμέρους τμήματα της λέξης, εάν, βέβαια, δεν καταφέρετε να βρείτε ολόκληρη τη λέξη → 5. σε περίπτωση ομογράφων αποφασίστε ποιο θα μπορούσε να είναι αυτό που ζητάτε → 6. κατανοήστε τον ορισμό και ενσωματώστε τον μέσα στο κείμενο, αντικαταστήστε δηλαδή την άγνωστη λέξη με τη φράση-ορισμό του λεξικού → 7. αν τίποτε δεν ταιριάζει, κατά τη γνώμη σας, προσπαθήστε να δείτε μήπως είναι κάποια μεταφορική σημασία, αν ταιριάζουν περισσότερες από μία, ψάξτε για περισσότερες ενδείξεις στο ευρύτερο περιβάλλον.

β) για παραγωγική χρήση (Ευθυμίου & Μητσιακή: 2006): 1. βρείτε τον επιθυμητό λεξικό τύπο με τη βοήθεια του διδάσκοντα → 2. ελέγξτε τους περιορισμούς χρήσης που σχετίζονται με τα διαφορετικά επίπεδα ύφους ή τις διαλεκτικές ποικιλίες → 3. ελέγξτε την κλίση, τη σύνταξη, τις περικειμενικές προτιμήσεις → 4. ελέγξτε την ορθογραφία ή την προφορά → 5. βρείτε/επιλέξτε συνώνυμα/αντώνυμα.

¹³ Και σε αυτήν την περίπτωση ο μαθητής μπορεί να χρησιμοποιήσει το λεξικό με προσληπτικό τρόπο, προκειμένου να επαληθεύσει τις υποθέσεις που διαμορφώνει για τη σημασία μιας λέξης βασισμένος στα συμφραζόμενα.

Θα πρέπει να τονίσουμε ότι, προκειμένου ο μαθητής να ακολουθήσει επιτυχώς τα παραπάνω βήματα, θα πρέπει να έχει διδαχτεί (μέσω της ενδεικτικής σελίδας κάθε λεξικού) και να έχει κατανοήσει (μέσω ασκήσεων) τα σημάδια χρήσης του λεξικού (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη: 2009).

4. Ασκήσεις και δραστηριότητες για την κατάκτηση του λεξιλογίου μέσω της χρήσης μονόγλωσσου λεξικού¹⁴

Οι ασκήσεις και οι δραστηριότητες που προτείνονται στην ενότητα αυτή έχουν σχεδιαστεί για να χρησιμοποιηθούν με τα παρακάτω λεξικά: 1. *AKN*, 2. *ΠΛ*, 3. *ΛΕ* και 4. *ΛΙΝΕ*. Πρόκειται για ενδεικτικές ασκήσεις¹⁵ κατηγοριοποιημένες ανά επίπεδο γλωσσικής ανάλυσης και για ομαδικά παιχνίδια, και μπορούν να εμπλουτιστούν και να τροποποιηθούν από το διδάσκοντα.

4.1. Χρήση του λεξικού ανά επίπεδο γλωσσικής ανάλυσης

4.1.1. Φωνητική-Φωνολογία: Μαθαίνω την προφορά και τον τονισμό των λέξεων

☞ Το *AKN* σου δίνει την προφορά των λέξεων χρησιμοποιώντας το Διεθνές Φωνητικό Αλφάβητο (ελαφρά τροποποιημένο). Κάθε σύμβολο αναπαριστά έναν φθόγγο. Μπορείς να βρεις έναν κατάλογο με τα φωνητικά σύμβολα στις σελίδες (κδ' -κε') του λεξικού σου. Μελέτησε τα παραδείγματα των λέξεων στον οδηγό προφοράς. Στη συνέχεια προσπάθησε να τις προφέρεις με τη βοήθεια του δασκάλου σου.

☞ Μια συλλαβή αποτελείται από φθόγγους όπως ένα φωνήεν ή ένα φωνήεν και ένα ή περισσότερα σύμφωνα. Σημείωσε ένα ✓ στο σωστό κουτάκι ανάλογα με τον αριθμό των συλλαβών που έχει κάθε λέξη. Στη συνέχεια έλεγξε στο *ΠΛ* αν έχεις απαντήσει σωστά παρατηρώντας το συλλαβισμό των λέξεων.

¹⁴ Οι ασκήσεις και οι δραστηριότητες που προτείνονται στην παρούσα ενότητα έχουν προκύψει μετά από προσεκτική ανάγνωση των βιβλίων ασκήσεων των λεξικών Collins Cobuild και McMillan, καθώς και του μεθοδολογικού οδηγού του λεξικού Larousse, και βασίζονται στην αρχή της προοδευτικής δυσκολίας (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1997: 153). Σκόπιμα δεν κατηγοριοποιήσαμε τις ασκήσεις σε επίπεδα ελληνομάθειας, καθώς αυτό θα καθοριστεί από τις εξειδικευμένες ανάγκες της κάθε τάξης. Παρόλα αυτά, σχεδιάσαμε τις ασκήσεις με το σκεπτικό ότι όσες αφορούν τη χρήση του *ΠΛ* και του *ΛΕ* απευθύνονται σε αρχάριους ή/και μέσους και όσες αφορούν τη χρήση του *AKN* και του *ΛΙΝΕ* απευθύνονται σε μέσους/προχωρημένους. Επίσης, παρόλο που λαμβάνουμε υπόψη μας τις πρακτικές δυσκολίες του να σχεδιάσει ο διδάσκων παρόμοιες ασκήσεις, εφόσον δεν υπάρχουν βιβλία ασκήσεων για τα μονόγλωσσα ελληνικά λεξικά, θεωρούμε επιβεβλημένη τη δημιουργία εξειδικευμένου διδακτικού υλικού ανά τάξη. Μια πιο άμεση λύση είναι η αξιοποίηση των λεξιλογικών ασκήσεων που υπάρχουν στο *ΛΕ* στη χρήση μονόγλωσσου λεξικού.

¹⁵ Για ασκήσεις γνωριμίας του μαθητή με το λεξικό, καθώς και για ασκήσεις χρήσης του λεξικού, βλ. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1997: 155-175.

	1 συλλαβή	2 συλλαβές	3 συλλαβές	4 συλλαβές	5 συλλαβές
κοκκινίζω					
κρύσταλλο					
κόρα					
και					
κρεβατοκάμαρα					
κυκλοφορία					

☞ Μια λέξη αναγνωρίζεται όχι μόνο από την προφορά της αλλά και από τον τονισμό. Κάθε λέξη έχει ένα σταθερό τόνο, δηλαδή μία συλλαβή της προφέρεται με μεγαλύτερη ένταση. Το *AKN* συμβολίζει τον τόνο στη φωνητική μεταγραφή με (˘) πάνω στην τονούμενη συλλαβή. Βάλε τις λέξεις στη σωστή στήλη ανάλογα με το τονικό τους παράδειγμα.

μεζές, μελάνι, μέλι, μέθοδος, μέρος, μεριά, μερίδα, μέτωπο, μήνυμα, μισός, μιμούμαι

α. □□	β. □□
μάχη,	
γ. □□□	δ. □□□

☞ Στην ελληνική ο τόνος έχει διακριτική λειτουργία: διακρίνει δηλαδή τις λέξεις μεταξύ τους. Προσπάθησε να προφέρεις τα παρακάτω ζεύγη λέξεων, έτσι ώστε να φαίνεται η διαφορετική θέση του τόνου. Στη συνέχεια έλεγξε τη σημασία τους στο *AKN*.

φόρα-φορά, πολιτικός-πολίτικος, κάλος-καλός, πότε-ποτέ

4.1.2. Μορφολογία: Αναζητώ γραμματικές πληροφορίες για τις λέξεις

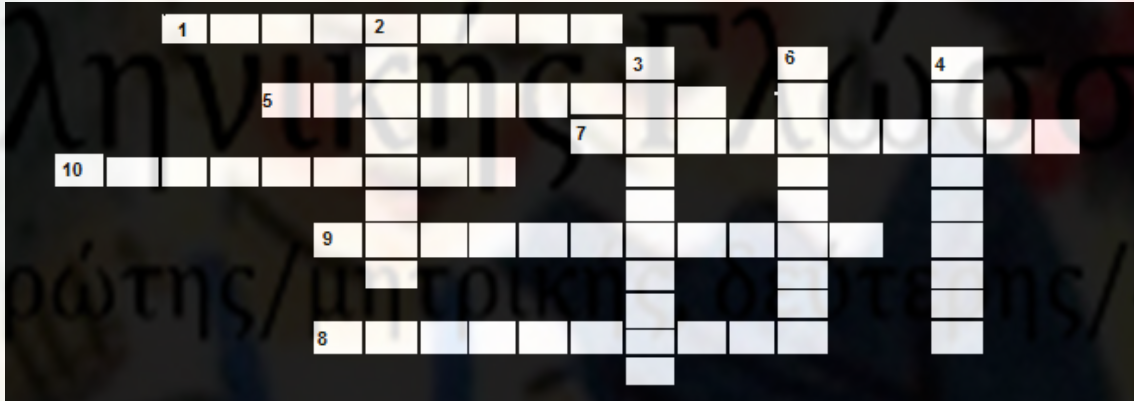
☞ Κάθε λήμμα συνοδεύεται από μία πληροφορία που δείχνει τη γραμματική κατηγορία του: *ουσιαστικό, ρήμα, επίθετο*...Γράψε τη σωστή γραμματική κατηγορία δίπλα σε κάθε λέξη. Στη συνέχεια έλεγξε τις λέξεις στο *ΠΛ*. Μερικές λέξεις είναι δυνατό να ανήκουν σε περισσότερες από μία τάξεις. Πώς συνδέονται οι σημασίες τους;

ξανθός, ξαφνικά, ξένος, ξερός, ξίδι

☞ Γράψε τον πληθυντικό αριθμό των παρακάτω λέξεων. Έπειτα συμβουλέψου το *ΠΛ*.

ζάχαρη, οδός, αδερφός, παζλ, παιδεία, ποδόσφαιρο, σανός, σελήνη

☞ Προσπάθησε να συμπληρώσεις το σταυρόλεξο κατασκευάζοντας λέξεις που τελειώνουν σε *-ότητα* από τα επίθετα που υπάρχουν σε κάθε πρόταση. Σε περίπτωση που έχεις αμφιβολίες για την ύπαρξη της λέξης που κατασκευάζεις, συμβουλέψου το *ΛΚΝ*.

1. Ένα παιδί που έχει βίαιη συμπεριφορά χαρακτηρίζεται από
2. Πολλοί δεν πίστευαν στην της απόφασης του δικαστηρίου. Δεν πίστευαν πως είναι ορθή.
3. Ο Ηλίας είναι έτοιμος για τον αγώνα ποδοσφαίρου της Κυριακής: είναι σε
4. Τα χρώματα του πίνακα ζωγραφικής είναι πολύ ζωηρά. Τα χρώματα χαρακτηρίζονται από
5. Οι συμμαθητές σου δεν είναι εχθροί. Δεν πρέπει να τους συμπεριφέρεσαι με
6. Ένας τίμιος έμπορος δεν κλέβει τους πελάτες του: έχει
7. Τα λιπάσματα αυξάνουν τη του εδάφους: τα κάνουν πιο γόνιμα.
8. Οι εγκληματίες ξεφεύγουν από τα όρια της: δεν κάνουν νόμιμες πράξεις.
9. Οι τιμές των ρούχων είναι σταθερές εδώ και 2 χρόνια. Χαρακτηρίζονται από
10. Τα δίδυμα παιδιά μοιάζουν πολύ μεταξύ τους. Έχουν μεγάλη

☞ Παρατήρησε τις παρακάτω λέξεις. Συμπλήρωσε τα γράμματα που θεωρείς πιθανά. Έπειτα έλεγξε την ορθογραφία στο *ΛΚΝ*.

ελαι_νας, θερ_νός, λουτ_ρας, φαρυγγίτ_δα, βιβλιοπωλ_ο

Χρησιμοποίησε το *ΛΚΝΕ* για να βρεις κι άλλες λέξεις που να έχουν την ίδια ορθογραφία στο τέλος τους. Τι παρατηρείς;

4.1.3. Σύνταξη: Αναζητώ γραμματικές πληροφορίες για τις λέξεις

☞ Στον ορισμό των ρημάτων κάθε ρήμα ακολουθείται από τη λέξη *κάτι* ή *κάποιον*, όταν είναι μεταβατικό¹⁶. Γράψε 10 ρήματα που χρησιμοποιείς συχνά στα ελληνικά. Στη συνέχεια ψάξε στο λεξικό σου (ΠΛ, ΑΚΝ) να δεις αν είναι μεταβατικά ή αμετάβατα. Βρήκες ρήματα που να είναι και μεταβατικά και αμετάβατα με διαφορά στη σημασία τους;

4.1.4. Σημασιολογία: Εξερευνώ τις σημασίες

☞ Μερικές λέξεις στο ΑΚΝ έχουν περισσότερες από μία καταχωρίσεις. Οι αριθμοί 1, 2, 3 κ.ο.κ. σου δείχνουν ότι υπάρχουν περισσότερες από μία καταχωρίσεις. Βρες τη λέξη *πόρος* στο λεξικό σου και απάντησε τις παρακάτω ερωτήσεις:

Πόσες καταχωρίσεις υπάρχουν για τη λέξη *πόρος*;

Πόσες σημασίες υπάρχουν για το ουσιαστικό *πόρος*;

Σε ποιες σημασίες ποιας καταχώρισης της λέξης *πόρος* βρίσκεις τα ακόλουθα παραδείγματα:

Ο ιδρώτας βγαίνει από τους πόρους της επιδερμίδας,

Η επιχείρηση κλείνει, γιατί δεν έχει επαρκείς πόρους.

Σε ποιες γραμματικές κατηγορίες χρησιμοποιείται η λέξη *πολιτικός*; Σε ποια καταχώριση βρίσκεις το επίρρημα *πολιτικά*;

☞ Συμπλήρωσε τα μέρη του σώματος στο σκίτσο που υπάρχει στη σελίδα 115 του λεξικού *Λέξεις και Εικόνες*. Αν δεν είσαι σίγουρος/σίγουρη για τη σημασία των λέξεων που βρίσκονται στο πλαίσιο (μέρη του σώματος), συμβουλέψου το ΑΚΝ. Στη συνέχεια, αναζήτησε ιδιωτισμούς στο ΑΚΝ με λέξεις κλειδιά τα μέρη του σώματος.

☞ Τι κοινό υπάρχει στις 3 ομάδες λέξεων; Κύκλωσε το αταίριαστο σε κάθε ομάδα. Έλεγχε τους ορισμούς των λέξεων στο ΑΚΝ για να δεις αν οι απαντήσεις σου είναι σωστές.

¹⁶ Θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι κανένα από τα προτεινόμενα λεξικά δε διαθέτει τη διάκριση *μεταβατικό-αμετάβατο ρήμα*. Για το λόγο, αυτό επιλέγουμε να δώσουμε στους μαθητές την παραπάνω πρακτική οδηγία.

δισκοβολία	δελφίνι	γάμπα
άλμα εις μήκος	αστακός	αστράγαλος
(δρόμος) μετ' εμποδίων	γλάρος	φρύδια
πυγμαχία	αστερίας	φτέρνα

☞ Τα παραδείγματα στο *ΛΚΝ* σου δείχνουν πώς χρησιμοποιείται μια λέξη σε πραγματικά συμφραζόμενα και εμφανίζονται με πλάγια γράμματα. Γράψε τρεις ελληνικές λέξεις που ξέρεις και χρησιμοποιείς. Βρες κάθε λέξη στο λεξικό σου και παρατήρησε πόσες σημασίες έχει και τα παραδείγματα σε κάθε σημασία. Τι καινούριο έμαθες στο πώς χρησιμοποιείται αυτή η λέξη; Κάνε το ίδιο με τρεις λέξεις για τις οποίες δεν είσαι σίγουρος/σίγουρη.

☞ Μια παγιωμένη έκφραση ή ένας ιδιωτισμός είναι ένας συνδυασμός λέξεων με ιδιαίτερη σημασία. Συνήθως δεν μπορούμε να υποθέσουμε τη σημασία της έκφρασης αθροίζοντας τις σημασίες των λέξεων που περιλαμβάνει. Οι λέξεις δεν μπορούν να μπουν σε διαφορετική σειρά. Για να βρεις μια παγιωμένη έκφραση ή έναν ιδιωτισμό ακολούθησε τα παρακάτω βήματα:

Αποφάσισε ποια είναι η λέξη κλειδί στην έκφραση, συνήθως είναι ένα ουσιαστικό ή ένα ρήμα, αλλά μπορεί να είναι και επίρρημα ή επίθετο.

Ψάξε τη λέξη κλειδί στο λεξικό σου, για να δεις αν η έκφραση βρίσκεται εκεί. Αν όχι δοκίμασε το ίδιο με άλλες λέξεις.

Οι εκφράσεις δίνονται μετά από τις διαφορετικές σημασίες της λέξης.

Διάβασε τις προτάσεις και υπογράμμισε τον ιδιωτισμό στην καθεμιά. Προσπάθησε να μαντέψεις τη λέξη κλειδί και ψάξε στο *ΠΛ* να βρεις τη σημασία του ιδιωτισμού.

Ο κλέφτης το 'βαλε στα πόδια για να μην τον προφτάσει ο αστυνομικός.

Τα έκανα σαλάτα στις εξετάσεις! Ούτε ένα μάθημα δεν πέρασα!

Οι γονείς της έμαθαν για την κρυφή σχέση της, αλλά κάνουν τα στραβά μάτια...

Μπορεί να μην πέρασε στο πανεπιστήμιο, αλλά δεν το βάζει κάτω! Θα διαβάσει και θα ξαναδώσει εξετάσεις.

☞ Παρατήρησε τις λέξεις στο πλαίσιο. Στη συνέχεια προσπάθησε να τις χρησιμοποιήσεις με τη μεταφορική τους σημασία. Συμβούλεψου το *ΠΛ*.

βαρύς, πόδι, γουρούνι, διαμάντι

☞ Όταν δύο λέξεις έχουν σχεδόν ίδια σημασία λέγονται συνώνυμα. Προσοχή! Τα συνώνυμα δεν μπορούν πάντα να αντικαταστήσουν το ένα το άλλο στα ίδια συμφραζόμενα. Παρόλα αυτά είναι χρήσιμο να ξέρεις εναλλακτικούς τρόπους να πεις το ίδιο πράγμα στα ελληνικά.

Σημείωσε όλες τις λέξεις που ξέρεις ότι σημαίνουν *κακός*. Στη συνέχεια αναζήτησε στο *AKN* παραδείγματα χρήσης τους.

☞ Διάβασε τις προτάσεις και πρόσεξε την υπογραμμισμένη λέξη. Προσπάθησε να βρεις λέξη με την αντίθετη σημασία. Συμβούλευσου το *AKN*.

Μόλις άπλωσα τα ρούχα, αλλά άρχισε να βρέχει! Τρέχω να τα _____
Ο Γιώργος μόλις απολύθηκε. Από ποιον θα _____ τώρα ένας άντρας 40 χρονών πατέρας
δύο παιδιών;
Στις αρχές του μήνα το πορτοφόλι είναι γεμάτο! Στα _____ όμως,

4.1.5. Πραγματολογία: Επιλέγω την 'κατάλληλη' λέξη

☞ Κατάταξε τις παρακάτω λέξεις ανάλογα με το επίπεδο ύφους τους: λόγιο, προφορικό, λογοτεχνικό. Μερικές λέξεις μπορούν να ενταχτούν σε περισσότερες από μία κατηγορίες.

άβρετος, αβέρτα, αγέρας, αγκάλη, αγχίνοια, αθώρητος, αίγα, αλάτι, αμέ

προφορικό	λόγιο	λογοτεχνικό

4.2. Ομαδικά παιχνίδια με το λεξικό

Στόχος του παιχνιδιού είναι να αναπτύξουν οι μαθητές δεξιότητες στη χρήση των ορισμών και των παραδειγμάτων.

Βήματα:

- ☐ Χωρίζουμε την τάξη σε ομάδες 2-5 μαθητών. Δίνουμε σε κάθε ομάδα μια λέξη που υπάρχει στο λεξικό και πιθανότατα δε γνωρίζουν. Κάθε ομάδα έχει και διαφορετική λέξη.

- ❑ Ζητάμε από τους μαθητές να ελέγξουν τον ορισμό της λέξης στο λεξικό και να βρουν παραδείγματα χρήσης της.
 - ❑ Ζητάμε από κάθε ομάδα να φτιάξει 2 ψευδείς ορισμούς της λέξης.
 - ❑ Όταν οι ομάδες είναι έτοιμες, καθεμία διαβάζει τους τρεις ορισμούς σα να είναι όλοι αληθείς. Οι υπόλοιπες ομάδες προσπαθούν να συναγάγουν ή να μαντέψουν το σωστό ορισμό χωρίς να χρησιμοποιήσουν το λεξικό.
- Παρόμοια παιχνίδια είναι δυνατό να σχεδιαστούν για να εξασκηθούν οι μαθητές σε οποιοδήποτε επίπεδο γλωσσικής ανάλυσης.

5. Σενάριο χρήσης του λεξικού για μέσους/προχωρημένους

Επιλέξαμε να χρησιμοποιήσουμε το κείμενο 24 «Ψύχωση με την εικόνα του σώματος» από το διδακτικό εγχειρίδιο *Στρατηγικές Ανάγνωσης* (Βαζάκα Μ.: 2006)¹⁷ για δύο λόγους: α) πρόκειται για ένα απαιτητικό κείμενο αυξημένης δυσκολίας και β) πρόκειται για μία ενότητα στην οποία εφαρμόζεται από τη συγγραφέα ξεκάθαρα η στρατηγική εκμάθησης του λεξιλογίου *μάντεμα από το περιεχόμενο* (π.χ. *Σημειώστε 5 λέξεις του κειμένου που σας είναι άγνωστες. Με τη βοήθεια του κειμένου προσπαθήστε να μαντέψετε τι σημαίνουν. Συζητήστε τις προβλέψεις σας μέσα στην τάξη (Ο δάσκαλος/η δασκάλα σας είναι η τελευταία λύση)*).

¹⁷ Το κείμενο που επέλεξε η συγγραφέας προσφέρεται για την εφαρμογή μίας εναλλακτικής πρότασης.

Κείμενο

Ψύχωση με την εικόνα του σώματος

Πολύ σοβαρή διαταραχή, στην οποία εμπλέκονται το ψυχικό και σωματικό στοιχείο, χαρακτηρίζει τη νευρική ανορεξία η Ψυχιατρική. Οι ειδικοί πιστεύουν ότι πρόκειται για μια βαθιά διαταραχή, που έχει σχέση με τις πρώιμες σχέσεις του ανθρώπου με το μητρικό αντικείμενο, γιατί περιστρέφεται γύρω από την τροφή, ένα βασικό είδος πρώτης ανάγκης.

«Αφορά κυρίως το γυναικείο φύλο από την εφηβεία και μετά» ισχυρίζεται η γιατρός Γαρυφαλλιά Χαλκούση. «Όταν η νόσος φτάσει σε ακραία σημεία άρνησης στην πρόσληψη τροφής, τότε συνορεύει με την ψύχωση. Πολλοί ειδικοί την έχουν χαρακτηρίσει μονοσυμπτωματική ψύχωση. Δηλαδή, ψύχωση με μοναδικό σύμπτωμα τη διαταραχή της εικόνας του σώματος».

Οι ασθενείς νομίζουν συνεχώς ότι πρέπει να χάσουν κι άλλο βάρος. Και –το μεγαλύτερο πρόβλημα– δεν αναγνωρίζουν ότι πάσχουν και πιστεύουν πως οι άλλοι φταίνε που βλέπουν την κατάσταση διαφορετικά από τους ίδιους.

Πρόκειται για μια «μοντέρνα» νόσο, η οποία εμφανίστηκε λόγω της μαζικής λατρείας του αδύνατου σώματος; «Δεν πρόκειται για μια διαταραχή που εμφανίστηκε τελευταία» λέει η

κυρία Χαλκούση. «Υπήρχε πάντα και έχει περιγραφεί πολύ παλιά. Εντάθηκε μόνο τελευταία λόγω της τάσης για πολύ λεπτό σώμα». Το προφύλλο του ανορεξικού ατόμου είναι το εξής:

- Εμφανίζει απώλεια βάρους.
- Δίνει υπερβολική έμφαση στις διανοητικές ενασχολήσεις.
- Έχει υπερβολική δραστηριότητα, π.χ. είναι άριστη μαθήτρια).
- Δε δέχεται τη διαταραχή από την οποία πάσχει, αν και έχει εμφανή συμπτώματα.

Όταν η νευρογενής ανορεξία είναι σοβαρής μορφής, προκαλεί διαταραχή των ζωτικών λειτουργιών του ασθενούς (όπως διακοπή της έμμηνης ρύσης) και μπορεί να φτάσει έως και το θάνατο.

«Για τη θεραπεία της νευρογενούς ανορεξίας απαιτείται αντιμετώπιση από ομάδα ειδικών, όπως παθολόγο, ψυχίατρο, ψυχολόγο και ενδοκρινολόγο» τονίζει η κ. Χαλκούση. «Από ψυχιατρικής πλευράς, χρησιμοποιείται η ψυχοθεραπεία στο πλαίσιο του νοσοκομείου εάν πρόκειται για σοβαρή μορφή της νόσου». Σε άλλες χώρες, όπως στη Γαλλία, υπάρχουν ιατρικά τμήματα που ασχολούνται ειδικά με τη νευρική ανορεξία».

εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ, Μ. Κατσανοπούλου,

16/6/2005

5. 1. Άσκηση εξοικείωσης με τη χρήση του μονόγλωσσου λεξικού

☞ Η λέξη *μονοσυμπτωματική* και η λέξη *νευρογενής* δεν υπάρχουν στο *ΛΚΝ*. Ανάλυσε τις λέξεις στα συστατικά τους και στη συνέχεια μάντεψε τη σημασία. Γίνε εσύ λεξικογράφος και φτιάξε το λήμμα, αφού πρώτα συμβουλευτείς τα σύμβολα του *ΛΚΝ* (σελ. κθ') ή ακόμη και ένα άλλο λήμμα.

5.2. Ασκήσεις χρήσης του λεξικού ανά επίπεδο γλωσσικής ανάλυσης

☞ Η πρώτη άσκηση μπορεί να αποτελεί τροποποίηση της άσκησης του βιβλίου (βλ. παραπάνω) ως εξής: *Σημειώστε 5 λέξεις του κειμένου που σας είναι άγνωστες. Με τη βοήθεια του κειμένου προσπαθήστε να μαντέψετε τι σημαίνουν. Συζητήστε τις προβλέψεις σας μέσα στην τάξη εξηγώντας πώς οδηγηθήκατε στην κάθε σημασία. Στη συνέχεια χωριστείτε σε ομάδες και αναζητήστε τις λέξεις στο *ΛΚΝ*. Η σημασία με την οποία χρησιμοποιείται η κάθε λέξη στο κείμενο είναι η πρώτη και βασική σημασία της λέξης;*

☞ Οι πολυσύλλαβες λέξεις της ελληνικής που σε κάποια συλλαβή τους περιλαμβάνουν παραπάνω από 1 σύμφωνα δυσκολεύουν στην προφορά τους ακόμη και τους Έλληνες. Εντόπισε τις λέξεις του κειμένου που βρίσκονται στο πλαίσιο στο *AKN* και διάβασέ τις από τη φωνητική τους μεταγραφή (προσέχοντας την τονισμένη συλλαβή). Στη συνέχεια ξαναδιάβασέ τις στην ορθογραφική τους μορφή.

εμπλέκονται, χαρακτηρίζει, νευρογενής, περιστρέφεται, πρόσληψη, ψυχιατρική, ασχολούμαι, ενδοκρινολόγος

☞ Μετά από αναζήτηση στο *Αντίστροφο Λεξικό* βρήκαμε κι άλλες λέξεις που δηλώνουν ασθένεια, όπως η λέξη *ψύχωση*. Ψάξε την ετυμολογία τους στο λεξικό. Τι συμπεραίνεις για την προέλευση αυτών των λέξεων; Χρησιμοποίησε το *Αντίστροφο Λεξικό* για να βρεις κι άλλες λέξεις με την ίδια κατάληξη. Έχουν όλες την ίδια ετυμολογία;

☞ Στα ελληνικά υπάρχουν λεξικές φράσεις, δηλαδή φράσεις που έχουν όμως μία σημασία ως σύνολο σα να είναι 1 λέξη. Μπορείς να βρεις 2 στο κείμενο (*είδος πρώτης ανάγκης, έμμηνη ρύση*); Βρες τη λέξη κλειδί της κάθε φράσης και αναζήτησε παραδείγματα χρήσης τους στο λεξικό.

☞ Προσπάθησε να αντιστοιχήσεις τα υπογραμμισμένα επίθετα της στήλης Α με τον ορισμό τους στη στήλη Β. Αν χρειαστεί, χρησιμοποίησε το *AKN*. Στη συνέχεια προσπάθησε να βρεις λέξεις που δηλώνουν την αντίθετη σημασία. Και πάλι μπορείς να συμβουλευτείς το *AKN*.

A	B	Αντώνυμα
<u>ψυχικό</u> στοιχείο	που διακρίνονται ή που γίνονται εύκολα αντιληπτά	
<u>πρώιμες</u> σχέσεις	που ανήκει ή αναφέρεται στην ψυχή	
<u>σοβαρή/βαθιά</u> διαταραχή	που γίνονται, που παρουσιάζονται όταν κάτι βρίσκεται σε αρχικό στάδιο	
<u>εμφανή</u> συμπτώματα	που θεωρώ ή που είναι σημαντική	

☞ Προσπάθησε να εντοπίσεις στο κείμενό σου λέξεις που να περιλαμβάνουν τη λέξη *ψυχή* (*ψύχωση, ψυχολόγος, ψυχοθεραπεία, ψυχίατρος, ψυχιατρική*). Τι παρατηρείς; Πώς

σηματίζονται οι λέξεις αυτές; Συμβουλευόμαστε το *AKN* για περισσότερες πληροφορίες. Μπορείς να σκεφτείς και άλλες τέτοιες λέξεις;

☞ Στο κείμενό σου υπάρχουν αρκετές λέξεις με το συνθετικό *-λόγος*. Βρες στο λεξικό σου το λήμμα που αντιστοιχεί στο συνθετικό (προσοχή σε περίπτωση που υπάρχουν περισσότερα λήμματα *-λόγος*!). Τι συμπεραίνεις για το συνθετικό αυτό; Στη συνέχεια πήγαινε στην ενότητα *Ιατρικές ειδικότητες* του *ΛΕ*. Γνωρίζεις το λεξιλόγιο της ενότητας;

☞ Στο κείμενό σου τα ρήματα που βρίσκονται μέσα στο πλαίσιο συντάσσονται με συγκεκριμένες προθέσεις. Εντόπισε τα ρήματα αυτά στο *AKN* και προσπάθησε να ανιχνεύσεις και άλλους τρόπους σύνταξης των ρημάτων αυτών (είτε μέσω του ορισμού είτε μέσω των παραδειγμάτων χρήσης).

περιστρέφομαι γύρω, φτάνω σε, πρόκειται για, συνορεύω με, χαρακτηρίζω ως

☞ Ποιες από τις λέξεις του κειμένου πιστεύεις ότι θα έβρισκες σε λεξικό ιατρικής ορολογίας; Συμβουλευόμαστε το *AKN* (οι όροι σημειώνονται με (επιστ.) ή (ιατρ.)).

Προκειμένου να ελεγχθεί η κατάκτηση του λεξιλογίου της ενότητας ζητάμε από τους μαθητές να αναζητήσουν στο διαδίκτυο άρθρα για τη νευρική ανορεξία. Μέσω αυτής της διαδικασίας θα επανεκτεθούν στο ίδιο, σε παρόμοιο ή και σε διαφορετικό λεξιλόγιο (noticing). Η εργασία τους είναι να καταγράψουν πληροφορίες σχετικά με τη νευρογενή ανορεξία που δεν υπάρχουν στον κείμενο κάνοντας χρήση του λεξιλογίου που έχουν μάθει.

Τέλος για την εξάσκηση των μαθητών στην παραγωγή προφορικού λόγου τους αναθέτουμε την εξής δραστηριότητα: *Υποθέστε πως είστε ψυχίατρος και αναλαμβάνετε να ενημερώσετε τη μητέρα μιας 19χρονης για τα συμπτώματα και τους τρόπους θεραπείας της νευρογενούς ανορεξίας. Εργαστείτε σε ομάδες και χρησιμοποιήστε το λεξικό, όποτε το κρίνετε απαραίτητο.*

6. Επίλογος- Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
(ως πρώτης ξένης)

Στην παρούσα εργασία προτείνουμε τη χρήση μονόγλωσσων λεξικών κατά τη διδασκαλία της ελληνικής ως ΞΓ. Λαμβάνοντας υπόψη τις επιφυλάξεις των μαθητών για τη χρήση μονόγλωσσου λεξικού, όπως αυτή καταγράφηκε μέσω μιας πιλοτικής έρευνας με ερωτηματολόγια, αλλά και όπως επισημαίνεται στη διεθνή βιβλιογραφία, υποστηρίζουμε ότι τα μονόγλωσσα λεξικά μπορούν να ενταχθούν αποτελεσματικά στη μαθησιακή διαδικασία, εφόσον οι μαθητές εξοικειωθούν με τη χρήση τους. Για το λόγο αυτό προτείνουμε α) ασκήσεις και δραστηριότητες αξιοποίησης του λεξικού ανά επίπεδο γλωσσικής ανάλυσης και β) ένα σενάριο χρήσης του λεξικού σε συγκεκριμένη διδακτική ενότητα.

Θεωρούμε επίσης σημαντικό το να αποτελέσει η χρήση μονόγλωσσων –και όχι μόνο- λεξικών αναπόσπαστο κομμάτι ενός λεξιλογικού syllabus ανά επίπεδο ελληνομάθειας. Τέλος, προκειμένου να έχουμε μετρήσιμα αποτελέσματα για την αποτελεσματικότητα της χρήσης του μονόγλωσσου λεξικού με αυτούς τους όρους, θα πρέπει να πραγματοποιηθεί μακρόχρονη διδακτική εφαρμογή της στρατηγικής.

Βιβλιογραφία

1. Ξενόγλωσση

- Hammerly, H. 1979. "Conveying lexical meanings in second-language teaching". *Canadian Modern Language Review* 35, 567-80.
- Hartmann, R.R.K. 2001. *Teaching and Researching Lexicography*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Herbst, T. 1996. "On the way to the perfect learners' dictionary". *International Journal of Lexicography*, 9/4, 321-357.
- Lagane, R. 1971. *Livret Méthodologique: Dictionnaire Du Français Contemporain Spécial Enseignement*. Paris : Librairie Larousse.
- Laufer, B. & L. Melamed. 1994. Monolingual, bilingual and 'bilingualised' dictionaries: Which are more effective, for what and for whom. In W. Martin et al. (eds.), *EURALEX 94 Proceedings*. (pp. 565-576). Amsterdam: New University,.
- Laufer, B. & T. Levitzky-Aviad. 2006. "Examining the effectiveness of 'Bilingual Dictionary Plus' - a dictionary for production in a foreign language". *International Journal of Lexicography* 19, 135-155.
- Nesi, H & P. Haill. 2002. "A study of dictionary use by international students at a British university". *International Journal of Lexicography*, 15/4, 277-306.
- Oxford, R.L. 1990. *Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know*. Heinle & Heinle Publishers.

- Rundell, M. 1999. "Dictionary use in production". *International Journal of Lexicography* 12/1: 35-53.
- Schmitt, N. 2000. *Vocabulary in Language Teaching*. Cambridge: CUP.
- Schofield, P. 1982. "Using the Dictionary for Comprehension". *TESOL Quarterly* 16, 185-94.
- Sökmen, A.J. 1997. Current trends in teaching second language vocabulary" In Schmitt, N. & M. McCarthy (eds.), *Vocabulary: Description, acquisition and pedagogy* (pp. 237-257). Cambridge: CUP,.
- Walz, J. 1990. "The dictionary as a secondary source in language learning". *The French Review*, 64/1, 79-94.

2. Ελληνόγλωσση

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 1997. Η λεξικογραφία στην εκπαίδευση *Πρακτικά του 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου για τη Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας, 149-176.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 2009. Λεξικογραφία και χρηστικά σημάδια. *8ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας*, 601-615. http://www.linguist-uoι.gr/cd_web/case.html
- Αντωνίου, Μ. 2008. Εκμάθηση του λεξιλογίου της νέας ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας: άμεση και έμμεση διδασκαλία-στρατηγικές κατάκτησης. *Οδηγός Επιμόρφωσης: Διαπολιτισμική εκπαίδευση και αγωγή. Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο (Γυμνάσιο)*. Θεσσαλονίκη: Λιθογραφία, 177-195.
- Γαβριηλίδου, Ζ. 2002. Η διερεύνηση των λόγων χρήσης λεξικού ως προϋπόθεση για τη διδασκαλία στρατηγικής χρήσης του λεξικού στην τάξη. *Πρακτικά Ημερίδας: Η Διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως Μητρικής γλώσσας*, Ξάνθη: Εκδόσεις Σπανίδη, 45-59.
- Γεωργακοπούλου, Α., Μ. Σηφianού & Δ. Γούτσος. 2006. *Η ελληνική ως Ξένη γλώσσα: Από τις Λέξεις στα Κείμενα*. Αθήνα: Πατάκης.
- Δαυίδ, Κ., Ζ. Ζωγραφίδου & Ε. Κασάπη. 2003. «Η διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας: ανίχνευση αναγκών σε λεξικά. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 23, 211-220.
- Ευθυμίου, Α. & Μ. Μητσιάκη. 2007. Το 'Πρώτο μου λεξικό με εικόνες' ως εργαλείο διδασκαλίας της ελληνικής σε αλλόγλωσσους. Στο Ντίνας, Κ. & Α. Χατζηπαναγιωτίδη (επιμ.), *Η Ελληνική Γλώσσα ως Δεύτερη/Ξένη: Έρευνα, Διδασκαλία και Εκμάθηση. Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου*, Φλώρινα, 12-14 Μαΐου 2006, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας: Παιδαγωγική Σχολή. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Θώμου, Π., Α. Χατζηδάκη & Γ. Στύλου. (υπό δημοσίευση). Τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα και η διδασκαλία του λεξιλογίου: θεωρητικές αρχές και ενδεικτική εφαρμογή. *Πρακτικά του 3ου Διεθνούς Συνεδρίου για τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως Ξένης Γλώσσας*, Αθήνα: Διδασκαλείο Νέας Ελληνικής, ΕΚΠΑ (Αθήνα 22-24 Οκτωβρίου 2004).
- Καμπάκη-Βουγιουκλή, Π. (υπό δημοσίευση). Στρατηγική αντιμετώπιση του άγνωστου λεξιλογίου κατά τη διδασκαλία της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας. *Πρακτικά του 3ου Διεθνούς Συνεδρίου για τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως Ξένης Γλώσσας*, Αθήνα: Διδασκαλείο Νέας Ελληνικής, ΕΚΠΑ (Αθήνα 22-24 Οκτωβρίου 2004).

- Νικηφοράκη-Γεωργοπούλου, Μ. 2001. *Η Χρήση του Λεξικού στη Διδασκαλία της Μητρικής Γλώσσας: Διδακτική Εφαρμογή* (Μεταπτυχιακή Εργασία). Αθήνα: Τομέας Γλωσσολογίας: ΕΚΠΑ.
- Χατζηδήμου, Κ. 2008. *Το λεξικό στη Διδακτική Πράξη και στον Εκπαιδευτικό Σχεδιασμό: Μία Διεπιστημονική Προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κυριακίδη.

3. Λεξικά

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 2002. *Αντίστροφο Λεξικό της Νέας Ελληνικής*. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη). ΑΠΘ.
- Αντωνίου, Μ., Γ. Βενέτη, Ζ. Δετσούδη & Κ. Κακαρίκος. 2004. *Λέξεις και Εικόνες: Εικονογραφημένο Λεξικό (Β' αναθεωρημένη έκδοση)*. Ε.Κ.Π.Α., ΚΕ.Δ.Α., Βιβλιοσυνεργατική Α.Ε.Π.Ε.Ε., Αθήνα.
- Ευθυμίου, Α., Η. Δήμος, Μ. Μητσιάκη & Ι. Αντύπα. 2005. *Εικονογραφημένο λεξικό Α', Β', Γ' Δημοτικού: Το πρώτο μου λεξικό*, ΟΕΔΒ.
- Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. 1998. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη). ΑΠΘ.

4. Βιβλία ασκήσεων-διδακτικά εγχειρίδια

- Mascull, B. 1996. *Collins Cobuild Learner's Dictionary Workbook*. Harper Collins Publishers.
- Underhill, A. 2002. *McMillan English Dictionary for Advanced Learners: Workbook*. MacMillan Publishers Limited.
- Βαζάκα, Μ. 2006. *Στρατηγικές Ανάγνωσης: 25 Κείμενα για Μαθητές Προχωρημένης Ελληνομάθειας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

4 - 6 Σεπτεμβρίου 2009
Νυμφαίο Φλώρινας